3

PREHISTORIE

OUDHEID

3000 v. Chr. 2500 v. Chr. 2000 v. Chr. 1500 v. Chr.

De tijd van koning Willem II

Bonkend komt Jos met de grote speelgoedton naar beneden. Na een hoop lawaai ligt de kamervloer bezaaid met blokken, wieltjes en poppetjes. 'Laten we een oude stad maken, Mirthe!' 'Ja, zonder auto's.' Dat valt niet mee voor Jos, maar Mirthe zet de paarden al bij elkaar. 'Met postkoetsen, die overal heen rijden.' 'Goed,' zegt Jos, 'ik bouw een schip, dat is de trekschuit.' Wanneer het bedtijd is, staat er nog een eenzame reiziger achter een stoelpoot. Het poppetje heeft de laatste boot gemist. 'Naar boven, Jos!', maant moeder. 'Mag ik nog even een herberg maken? Anders moet-ie 's nachts buiten slapen.' 'Nee hoor,' knipoogt vader, 'zo gaat dat nu eenmaal met laatkomers.'

De regering

Koning Willem II (1792-1849)

De oudste zoon van koning Willem I volgde in 1840 zijn vader op als koning Willem II. Toen in 1815 Napoleon oprukte naar Brussel, had de legerafdeling van prins Willem bij Quatre-Bras de aanstormende troepen tegengehouden. In 1816 was Willem met de Russische tsarendochter Anna Paulowna getrouwd. Hun hof was vol pracht en praal. Voor het volk was koning Willem II een vriendelijk vorst.

Koning Willem II, koningin Anna Paulowna en hun kinderen

Koning Willem II

Minister F.A. van Hall

Minister Van Hall (1791-1866)

Koning Willem I had ons land achtergelaten met een grote schuld. Koning Willem II benoemde baron Van Hall tot minister van financiën. Hij moest flink bezuinigen op de uitgaven van ons land. De staatsschuld probeerde hij voorlopig af te lossen door van de rijke mensen een lening te verwachten.

Het revolutiejaar 1848

Revolutie in Europa

In februari 1848 brak te Parijs door armoede en werkloosheid een opstand uit. Het volk eiste van de regering meer inspraak. De Franse koning deed afstand van de troon en vluchtte het land uit. De revolutie sloeg over naar Oostenrijk. Daar wilde men ook meer vrijheid voor iedereen. In Pruisen braken in 1848 eveneens opstanden uit. Overal wilde het volk een liberale regering.

Koning Willem II vreesde dat de onrust Nederland zou bereiken. Dat was bij de Franse Revolutie uit 1789 ook gebeurd. Daarom veranderde hij heel snel van mening. Vroeger wilde hij geen grote volksinvloed op het bestuur. Om een revolutie te voorkomen gaf hij Thorbecke echter in 1848 de opdracht de grondwet ingrijpend te wijzigen.

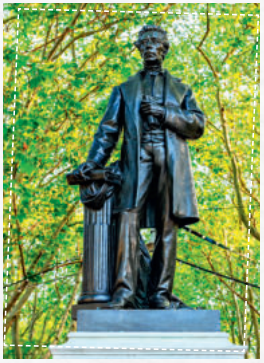

Monument van Thorbecke met de grondwet

Een nieuwe grondwet

Thorbecke was snel klaar met de nieuwe grondwet. De macht van de

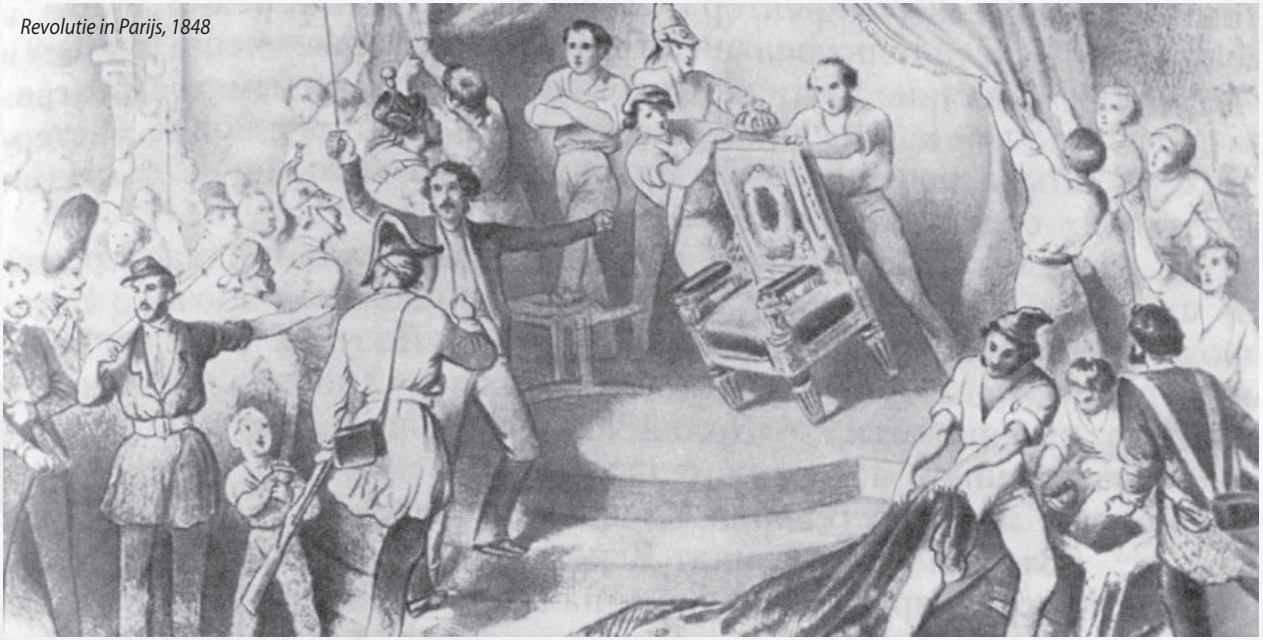

Revolutie in Parijs, 1848

Theeplantage in Nederlands-Indië

Een vrouw plukt koffiebonen op een plantage

koning werd voortaan minder. Ministers waren nu verantwoordelijk voor de regering van het land. Het parlement moest het beleid van de regering wel goedkeuren. Burgers die voldoende belasting betaalden, kregen stemrecht en mochten de leden van de Tweede Kamer kiezen.

Nederlands-Indië

Het cultuurstelsel

Toen de Franse overheersing door Napoleon voorbij was, gaf Engeland onze koloniën terug. De handel op Indië hielden de Engelsen echter zelf. Met het vervoeren van koffie en specerijen verdienden zij veel geld. Omdat Nederland op die manier geen winst ontving uit Nederlands-Indië, werd het cultuurstelsel ingevoerd. De inlanders moesten een vijfde deel van hun grond afstaan. Daarop moesten zij verplicht handelsgewassen zoals koffie, thee en suikerriet verbouwen. Het loon was laag en de verplichte arbeid was zwaar, waardoor de inlanders een slavenleven hadden.
De enorme winsten die het cultuurstelsel opleverde, gebruikte de Nederlandse regering om onze staatsschuld af te lossen en spoorwegen aan te leggen.

Max Havelaar

Eduard Douwes Dekker was controleur in Nederlands-Indië. Hij noemde zich Multatuli. Dat betekent: Ik heb veel geleden. Hij schreef het beroemd geworden boek *Max Havelaar*. Dit boek met een verhaal over de misstanden door het cultuurstelsel verscheen in 1860.

Suikerplantage op Java in het voormalig Nederlands-Indië

Oostpoort in Delft

De Gooische Kade in Monnickendam

Dagelijks leven

In de stad

De steden lagen ingeklemd tussen wallen en poorten. Onder de boogbruggetjes kabbelde het groene, vervuilde water in de smalle grachten. Aan weerszijden stonden de deftige huizen met hun sierlijke gevels. Op de markt deden de dienstboden hun inkopen. Mannen met wagens en handkarren reden kriskras over straat.

Besmettelijke ziekten

Veel stedelingen woonden in kleine huizen dicht op elkaar. Water haalde men uit de gracht of pompte men op. Toiletten waren er niet. Door gebrek aan schoon drinkwater braken vaak besmettelijke ziekten uit, zoals cholera en tyfus.

Dit huis had een eigen waterpomp in de keuken

Op reis

Sinds 1600 voeren er in het midden en westen van ons land zo'n 400 trekschuiten. Passagiers stonden bij de opstapplaatsen klaar, want schippers voeren precies op tijd. Voor de postkoetsdiensten waren er zeventig haltes. Bij zo'n halte werden paarden gewisseld en konden reizigers de diligence in- of uitstappen. Door de komst van de spoortreinen verdwenen langzamerhand trekschuiten en postkoetsen.

Trekschuit

Postkoets

De Afscheiding

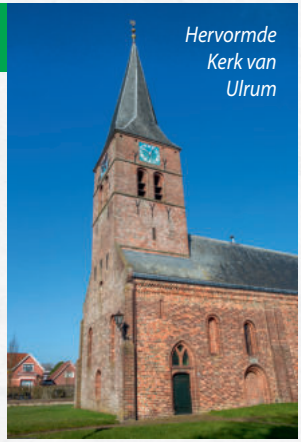
Hervormde Kerk van Ulrum

Ds. H. de Cock (1801-1842)

In 1829 werd Hendrik de Cock bevestigd tot predikant in de Groningse plaats Ulrum. Door onder andere een gesprek met een eenvoudig gemeentelid, Klaas Kuipenga, veranderde zijn prediking. Ds. De Cock begon nu de noodzaak van wedergeboorte en bekering tot God te preken. Zelfs uit Friesland en Drenthe kwamen de toehoorders. Toen ds. De Cock kinderen uit naburige gemeenten doopte, werd hij aangeklaagd bij het provinciaal kerkbestuur. Hij werd door de classis geschorst. Twee jaar lang mocht hij niet preken en kreeg hij geen geld.

Ds. H. de Cock

Vervolging

In 1834 stelden ds. De Cock en zijn kerkenraad een akte op waarin zij zich afscheidden van de Nederlandse Hervormde Kerk. Men wilde terugkeren tot de leer, tucht en dienst van de gereformeerde vaderen, zo stond er in de 'Acte van Afscheiding of Wederkeering'. Meer kerkenraden en predikanten, zoals ds. Scholte en ds. Brummelkamp, volgden het voorbeeld van Ulrum.

Emigranten zetten voet op Amerikaanse bodem

Koning Willem I duldde deze Afscheiding niet. Een wet bepaalde dat samenkomsten met meer dan twintig personen verboden waren. Daarom zette de regering de afgescheiden predikanten die dit gebod overtraden, gevangen. Gemeenteleden werden gestraft met inkwartiering van dragonders en geldboetes. Toch kwamen overal in het land gezelschappen bijeen en sloten mensen zich aan bij de Afscheiding.

Monument voor mr. G. Groen van Prinsterer in Amsterdam

Mr. Groen van Prinsterer en mr. Van Hall keurden de vervolgingen in woord en geschrift af. Koning Willem I bleef echter weigeren om vrijheid van godsdienstoefening toe te staan. Tijdens de regering van zijn zoon, de milde koning Willem II, stopte de vervolging. Sommige afgescheidenen hadden daar niet op gewacht. Zij emigreerden naar Amerika.

Ds. L.G.C. Ledeboer (1808-1863)

Dominee Ledeboer was predikant te Benthuizen. Hij keerde zich tegen de reglementen die koning Willem I had ingevoerd om de kerk te besturen. Samen met de verplichte gezangenbundel gooide hij de reglementen op zondag 8 november 1840 van de kansel. Na kerktijd ging hij ze met zijn gemeente in de pastorietuin begraven. Hierdoor werd hij geschorst en in 1841 afgezet. Ds. Ledeboer preekte door heel het land, waarbij hij liet zingen uit de psalmberijming van Datheen.

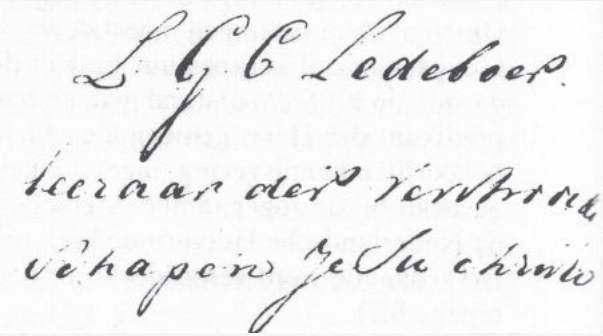

L.G.C. Ledeboer Leraar der verstrooide schapen Jesu Christi

Cellencomplex in het Gravensteen te Leiden, waar ds. Ledeboer gevangen zat

De kerken van de Afscheiding

Christelijke Gereformeerde Kerk

In een fietsenzaak in Zierikzee hielden de Christelijk Afgescheidenen vanaf 1841 hun kerkdiensten

Overal in Nederland kwamen groepen mensen in huizen en schuren samen. Wanneer zij afstand deden van de naam 'gereformeerd', kregen zij van koning Willem I toestemming om een kerkgenootschap te stichten. De Christelijke Afgescheiden Kerk ontstond in 1839. Ze hadden toestemming aan de regering gevraagd. In 1869 gingen ze verder als Christelijke Gereformeerde Kerk.

Kerk van de Kruisgemeente te Enkhuizen (1855)

Kruisgemeenten

Gemeenten die geen toestemming gevraagd hadden, noemden zich Gereformeerde Gemeenten onder het kruis of Kruisgemeenten.

Ledeboeriaanse gemeente

Schuurkerk in Benthuizen

Dominee Ledeboer zag de verlating van de Nederlandse Hervormde Kerk als tijdelijk. Omdat kinderen ongedoopt bleven, ging hij noodgedwongen over tot het stichten van gemeenten. Zij kwamen vaak samen in schuren.

Gedichten en verzen

Ds. Ledeboer schreef veel gedichten en verzen. Hij schreef ook gedichtjes voor kinderen:
Zoek Jezus veel,
zoek Jezus vroeg.
Wie Jezus heeft,
die heeft genoeg.

Zending

Zending in de kolonies

Nederland gebruikte de koloniën om geld te verdienen. De kooplieden van de VOC dachten alleen aan het maken van winst. De inlanders waren heiden of moslim. Er waren in Europa echter ook christenen die de roeping van Jezus Christus verstonden. Zij richtten zendingsgenootschappen op om in het Verre Oosten het Evangelie te brengen. In de oerwouden van Suriname brachten de Hernhutters Gods Woord. Hun arbeid werd rijk gezegend.

Kerk van de Hernhutters in Suriname

Johannes van der Kemp

(1747-1811)

De Nederlandse arts Johannes van der Kemp meldde zich na zijn bekering in 1797 bij het Londens Zendingsgenootschap. Hij trok door de binnenlanden van Zuid-Afrika en bracht het Evangelie onder de inheemse volkeren.

Standbeeld van Johannes van der Kemp in Zuid-Afrika

Willem II sterft

Koning Willem II begon in 1840 te regeren. Hij verbleef graag in zijn paleis te Tilburg. Daar is hij in 1849 aan een hartaanval overleden.

Paleis-Raadhuis in Tilburg